

Innovant en la formació en línia de professionals: 3.306 professionals aprenen jugant com intervenir en tabaquisme

Guadalupe Ortega, Jose Luis Ballvé, Carmen Cabezas, Rosa Maria Casademont, Marta Chuecos, Sílvia Granollers, M. Esther Martínez, Anabel Salazar, Josep Maria Suelves, Araceli Valverde

Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT) junt amb les societats científiques. Barcelona.

Resum

Des dels programes Atenció Primària sense Fum i Infància sense Fum, de l'Agència de Salut Pública de Catalunya, juntament amb les societats científiques d'atenció primària s'ha ampliat la formació amb cursos en línia que han permès arribar a 3.306 professionals de tot Catalunya en 2 anys. Els cursos, en format de joc de simulació, que prèviament havien mostrat la seva utilitat per canviar els coneixements i actituds dels professionals, han tingut molta bona acceptació i valoració per part dels professionals.

Introducció

El tabaquisme és un problema important de salut pública, que afecta les persones fumadores i també aquelles que es veuen exposades a un ambient contaminat per fum de tabac, sobretot els més petits. L'Agència de Salut Pública de Catalunya (ASPCAT) impulsa, juntament amb les societats científiques, els Programes Atenció Primària sense Fum (APSF) i el Programa Infància sense Fum (fruit dels resultats de l'estudi BIBE realitzat des de l'ASPCAT). Les actuacions de prevenció i control del tabaquisme s'integren en el projecte 2.2 de prevenció i promoció en el marc de la cronicitat i en el repte de control de les addiccions del Pla interdepartamental de salut pública (PINSAP).

Per tal de millorar els coneixements i capacitar els professionals d'atenció primària (mèdics, pediàtrics, d'infermeria, etc.) en habilitats envers l'abordatge del tabaquisme, tant actiu com passiu, en els darrers anys, des dels programes APSF i Infància sense Fum s'ha ofert formació presencial de manera descentralitzada sobre tabaquisme. No obstant això, el nombre de professionals que podien accedir-hi ha estat limitat; és per això

que es va voler ampliar l'oferta amb cursos de formació en línia, per eliminar les restriccions geogràfiques i facilitar que la formació pogués arribar a un major nombre de professionals de tot Catalunya. La formació en línia permet compatibilitzar la realització del curs amb l'activitat professional ja que es pot realitzar des de qualsevol lloc i a qualsevol horari; a més, si es realitza amb un disseny pràctic i ambè pot facilitar encara més l'aprenentatge.

Pla de treball i resultats

La intenció del curs és que els participants puguin aplicar els coneixements adquirits a la seva pràctica clínica; per això, els continguts han estat elaborats per professionals mèdics i d'infermeria amb experiència tant en l'atenció primària com en tabaquisme.

Es va dissenyar dos cursos en línia, un de tabaquisme passiu en infància i l'altre d'intervenció en tabaquisme, en format de joc de simulació d'una consulta i amb casos representats per dibuixos (amb moviments que recullen l'expressió de les cares). Aquests cursos inclouen una part teòrica, amb documentació que es pot descarregar a través d'Internet, i una part pràctica, amb casos que representen una interacció directa dels professionals amb els pacients. Cadascun dels casos té programades una sèrie de visites mitjançant les quals es fa un recorregut simulat per la vida de cada personatge durant uns mesos, a partir de situacions reals de la pràctica clínica. En aquestes visites es plantegen situacions diverses que els professionals han d'abordar i a partir de les quals han de prendre decisions seguint el seu criteri, en el que s'anomena *línies de decisió*. Segons les decisions que prenguin reben un retorn (*feedback*), seguint un model d'aprenentatge per assaig i error, de manera que l'error no es penalitza sinó que forma part de l'aprenentatge. Una vegada realitzades totes les visites, es realitza una prova final de coneixements.

La difusió dels cursos es fa a través dels referents de tabac del programa APSF i també a través dels referents territorials de promoció de la salut de l'ASPCAT.

Durant la primera edició d'ambdós cursos es va realitzar una prova pilot, amb un grup control, que va demostrar

Correspondència: Guadalupe Ortega Cuelva
ASPCAT, Edifici Salvany
C/ Roc Boronat 81-95, 3a planta
08005 Barcelona
Tel. 935 513 616
Adreça electrònica: guadalupe.ortega@gencat.cat

la seva efectivitat pel que fa a la millora de coneixements i les actituds, així com la satisfacció dels professionals i els destinataris de la intervenció.

A les següents edicions es va realitzar una enquesta de satisfacció al final del curs que pregunta sobre temes organitzatius, materials, metodologia, aplicabilitat i satisfacció/expectatives. A partir de l'anàlisi dels resultats de les enquestes es van incorporar millores.

A data de novembre de 2014 s'havien portat a terme 7 edicions del Curs de Tabaquisme Passiu en Infància i 4 edicions del Curs d'Intervenció en Tabaquisme. Les dades generals dels participants foren:

a) En el cas del Curs de Tabaquisme Passiu en Infància, 1.461 professionals havien completat la formació (actualment ja són 1.774), amb una mitjana de 209 professionals per edició. Quant a la seva professió, el 39% eren d'infermeria pediàtrica, el 30% d'infermeria d'adults, el 13% pediàtres, el 6% metges de família, el 2% llevadors/es i l'1% odontòlegs. Quant a l'àmbit de treball, el 90% eren d'atenció primària, el 0,4% de centres del Programa Sanitari d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (ASSIR) i el 7% d'hospitals. La distribució per regions fou: el 56% eren de Barcelona, el 12% del Camp de Tarragona, el 12% de Girona, el 7% de la Catalunya Central, el 7% de Lleida, el 4% de les Terres de l'Ebre i el 2% de l'Alt Pirineu i Aran (Figura 1).

b) En el cas del Curs d'Intervenció en Tabaquisme s'havia format 1.845 professionals (actualment són 2.180 professionals), amb una mitjana de 461 per edició. Quant a la professió, el 7% eren professionals d'infermeria pediàtrica, el 64% d'infermeria d'adults, l'1% pediàtres, el 20% met-

ges de família, l'1% llevadors/es i l'1% odontòlegs. Quant a l'àmbit de treball, el 92% eren d'atenció primària, el 0,4% de centres del programa ASSIR i el 3% d'hospitals. Per regions, el 62% eren de Barcelona, el 8% del Camp de Tarragona, el 13% de Girona, el 8% de la Catalunya Central, el 5% de Lleida, el 2% de les Terres de l'Ebre i l'1% de l'Alt Pirineu i Aran (Figura 1).

Globalment, en la seva majoria (90%-92%) eren professionals de l'àmbit de l'atenció primària (Figura 2), sobretot personal d'infermeria i metges/esses (Figura 3).

Quant als resultats de l'enquesta de satisfacció (Figura 4), globalment valoraren positivament, per sobre del 90% dels participants, l'organització, els materials, la metodologia, l'aplicabilitat en el seu lloc de treball i les expectatives satisfetes. Finalment, més del 95% dels participants valoraren globalment de manera positiva el curs. En totes les edicions es van recollir comentaris sobre la necessitat de fer cursos d'aquest tipus per altres temes de salut.

Conclusions

Els cursos en línia han permès arribar a tot el territori de Catalunya, a un nombre molt alt de professionals i en un temps curt, en ser cursos flexibles, que afavoreixen fer-los a l'hora i al ritme que més els convé. El disseny del curs és molt important; si està basat en jocs de simulació, i altres tècniques que impliquen la participació activa dels professionals, el fa més atractiu, per tant, té millor acceptació i, finalment, està més valorat. La majoria, per sobre del 90%, ha valorat positivament la seva aplicabilitat en el seu lloc de treball. Aquesta és una experiència pionera a l'Estat que està servint de base per a altres temàtiques i altres territoris.

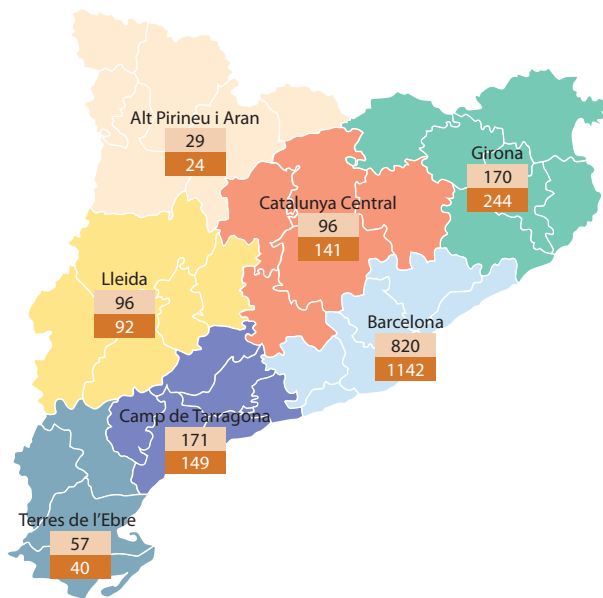

FIGURA 1. Nombre de participants en els cursos "Tabaquisme Passiu en Infància" (color clar) i "Intervenció en Tabaquisme" (color fosc)

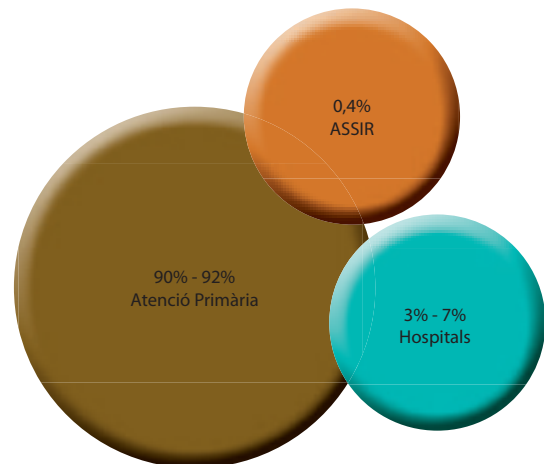

FIGURA 2. Àmbits assistencials de participació en els cursos "Tabaquisme Passiu en Infància" i "Intervenció en Tabaquisme" (ASSIR = Programa Sanitari d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva)

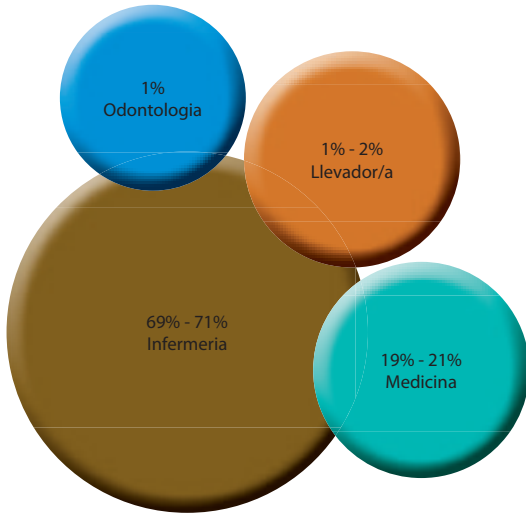

FIGURA 3. Professions dels participants en els cursos "Tabaquisme Passiu en Infància" i "Intervenció en Tabaquisme" (7 de cada 10 eren professionals d'infermeria)

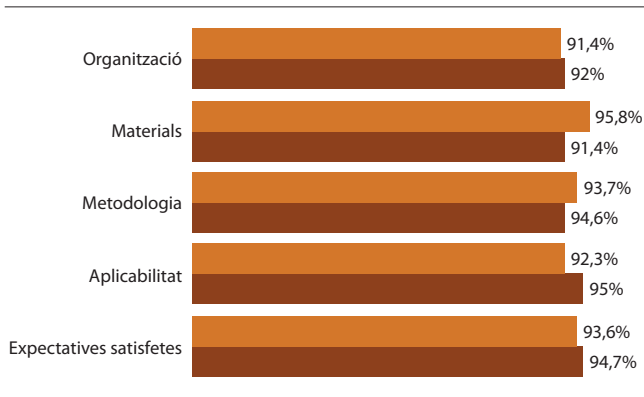

FIGURA 4. Valoració positiva dels participants en l'enquesta de satisfacció dels cursos "Tabaquisme Passiu en Infància" (color clar) i "Intervenció en Tabaquisme" (color fosc)

ENLLAÇOS D'INTERÈS

Cursos en línia:

1. Tabaquisme Passiu en Infància: <http://www.cursum21.com/infancia-sense-fum/>
2. Intervenció en Tabaquisme: <http://www.cursum21.com/intervencio-en-tabaquisme/>
3. Programa Atenció Primària sense Fum (PAPSF): www.papsf.cat
4. Guia per deixar de fumar del PAPSF: <http://www.papsf.cat/Deixar-Fumar.aspx>
5. Canal Salut. Tabac. Plans d'actuació: http://canalsalut.gencat.cat/ca/home_professionals/temes_de_salut/tabaquisme/

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES DE L'ESTUDI BIBE

1. Ortega Cuelva G, Cabezas Peña M, Almeda Ortega J, Saez Zafra M, Ballvé Moreno JL et al. Effectiveness of a brief primary care intervention to reduce passive smoking in babies: a cluster randomised clinical trial. *J Epidemiol Community Health*. 2015;69(3):249-60. Disponible a: <http://jech.bmj.com/cgi/content/full/jech-2014-204708>. Accés l'11 de febrer de 2015.
2. Ortega G, Castellà C, Martín-Cantera C, Ballvé JL, Díaz E, Saez M et al. Passive smoking in babies: the BIBE study (Brief Intervention in babies. Effectiveness). *BMC Public Health*. 2010 Dec 20;10:772. Disponible a: <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/10/772>. Accés l'11 de febrer de 2015.